

Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşması ve Karşılaştıkları Sorunlara Çözüm Önerileri*

Hasan DAĞLAR

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, hdağlar@karatekin.edu.tr

Öz

Bu çalışmanın amacı, organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma durumlarını araştırmak ve karşılaştıkları sorunları tespit ederek çözüm önerileri geliştirmektir.

Anket yöntemi ile Türkiye’de faaliyete geçmiş organize sanayi bölgesi yöneticilerinden organize sanayi bölgelerinin sorunları ve kurumsallaşma durumlarıyla ilgili bilgiler elde edilerek analiz edilmiştir. Organize sanayi bölgelerinin önemli sorunları; yönetim yapısı, nitelikli eleman tedariki, mevzuat, enerji, ulaşım ve imarla ilgilidir. Türkiye’de organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmasıyla ilgili yapılan faktör analizi sonucunda, formalleşme, profesyonelleşme, şeffaflık ve hesap verebilirlik, sosyal sorumluluk faktörleri, kurumsallaşmanın alt boyutları olarak tespit edilmiştir. Türkiye’deki organize sanayi bölgelerinin kurumsal bir yapıya kavuştukları ve kurumsallaştıkları ileri sürülebilir. Ancak Türkiye’nin 80 ilinde ve bazı ilçelerde birden fazla olan organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma düzeylerinin aynı seviyede olmadığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Organize Sanayi Bölgesi, Kurumsallaşma, Kurumsal Yönetim.

JEL Sınıflandırma Kodları: M13, M14, M19, M20

Institutionalization of Organized Industrial Estates in Turkey, Problems Encountered and Proposed Solutions

Abstract

In the aim of the study is to determine the institutionalization degree of organized industrial estates and to identify the faced problems and to develop solutions for these problems. By using survey method, information about problems and institutionalization status of organized industrial estates were obtained from managers of the active organized industrial estates. The problems of organized industrial estates are related to the management structure, qualified staff, energy, transportation, regulation and public improvements. Formalization, professionalism, accountability, transparency and social responsibility have been identified as the factors about the institutionalization of organized industrial estates in Turkey according to factor analysis. It could be argued that organized industrial estates in Turkey have an institutional structure and they have institutionalized. However, it could be said that organized industrial estates which operate in 80 cities of Turkey and more than one are in some cities are not at the same level of institutionalization.

Keywords: Organized Industrial Estates, Institutionalization, Corporate Governance.

JEL Classification Codes: M13, M14, M19, M20

* Bu çalışma doktora tezinden hazırlanmıştır.

Atıfta bulunmak için...| Dağlar, H. (2015). Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşması ve Karşılaştıkları Sorunlara Çözüm Önerileri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, <http://dx.doi.org/10.18074/cnuibf.239>

1. Giriş

Organize sanayi bölgelerinin kökeni Batı'da 1800'lü yıllardaki sanayileşme hareketlerine dayanmaktadır. Sanayi devrimi ile birlikte, bazı yerleşim merkezlerinde sanayi işletmeleri süratle artmıştır. Düzensiz ve kendiliğinden kümelenen irili ufaklı bu işletmeler, şehirlerin civarında plansız bir biçimde yoğunlaşarak "sanayi bölgelerinin" ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Özdemir, 1990, 6). 19. Yüzyılın ilk yarısında, Kuzey Amerika'daki tekstil imalathanelerinin bir arada bulunması sonucu, sanayi bölgelerinin ilk örnekleri kendiliğinden oluşmuştur. Bundan etkilenen İngilizler, 1896 yılında Manchester şehri yakınında bulunan "Trafford Park" adlı ilk planlı sanayi bölgesi uygulamasını gerçekleştirmişlerdir. Kuzey Amerika'daki Chicago Metropolitan Alanı'nda 1908 yılında özel müteşebbisler tarafından geliştirilen "Central Industrial District" adlı bölge, modern sanayi bölgelerinin ilk örneklerinden birini oluşturmuştur (Nunnally ve Pollina, 1973, 356).

Sanayi bölgelerinin yüksek standartlarla işletilebilecek şekilde planlanmaya başlanması sonucu organize sanayi bölgeleri kavramı doğmuştur. Büyük yatırımlar yapılarak meydana getirilen organize sanayi bölgeleri, buralarda çalışanlara iyi şartlarda çalışma imkânları sağlamanın yanında, fiziki yönden yol, su, enerji, arıtma, atıkların imhası gibi altyapı tesisleri, sosyal tesisler ve teknoparkları sanayinin faydalanmasına sunarak, sosyal ve ekonomik düzen içinde önemli fonksiyonlar üstlenmiştir. Organize sanayi bölgeleri, sanayinin uygun görülen alanlarda yapılanmasını sağlamak, çarpık sanayileşme ve çevre sorunlarını önlemek, kentleşmeyi yönlendirmek, kaynakları rasyonel kullanmak, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmak, sanayi türlerinin belirli bir plan dâhilinde yerleştirilmeleri ve geliştirilmesi amacıyla kurulmuştur. Organize sanayi bölgeleri; karma, ihtisas, tarıma dayalı ihtisas, özel, ıslah organize sanayi bölgeleri olarak değişik açılardan sınıflandırılabilir. Küçük sanayi siteleri, endüstri bölgeleri, serbest bölgeler, teknoloji geliştirme bölgeleri, özel ekonomi bölgeleri, teknoloji geliştirme merkezleri, kalkınma ajansları organize sanayi bölgesine benzeyen organizasyonlardır.

Organize sanayi bölgeleri, sanayicilere altyapısı hazırlanmış arsa sağlaması, içinde sosyal donatılarının olması yanında, inşaat ile ilgili ruhsat ve izinleri vermesi, iş yeri açma ve çalışma ruhsatını vererek, birçok işlemin tek elden yapılmasını sağlaması niteliği ile tek durak ofisi gibi çalışması dolayısıyla, sanayi için bir teşvik aracı olarak görülmektedir. Böylece sanayiciler daha hızlı yatırıma başlayabilecekler, girişimcilerin önündeki bürokratik engeller kalkacak, daha hızlı ve düşük maliyetle üretim yapabilme imkânını elde edeceklerdir. Organize sanayi bölgeleri bir bölgeleme aracı olarak düzenli kentsel gelişmenin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca fiziksel altyapının bir bütün olarak ele alınmasına, sanayi kuruluşlarının türlü gereçlerini ve arsa ihtiyaçlarını daha kolay

karşılımlarına imkân veren ve böylece kimi artırımlar sağlayan bölgeler olarak görülmektedir (Keleş, 2012, 221).

Organize sanayi bölgeleri sanayi yatırımlarının az gelişmiş bölgelere doğru yaygınlaşmasında bir fiziki teşvik unsuru olabilmektedir. Organize sanayi bölgeleri, bölgesel kalkınmaya katkı sağlamak ve sanayicilerin rekabet güçlerini artırmak için iş geliştirme faaliyetleri ve kümelenmelere destek rollerini de üstlenmektedir (Çetin ve Kara, 2008, 49). Organize sanayi bölgelerindeki işletmelerin çevre sorunlarını önlemek ile ilgili sorumluluklarına uymalarını sağlamaya ve denetimine organize sanayi bölgeleri yönetimi yetkili kılınmaktadır. Organize sanayi bölgelerinin belirli bir sistem içinde yönetilmesi ve arıtma tesisleri ile donatılmasıyla sanayinin çevreye verdiği zararlar önenebilecektir.

2. Türkiye’de Organize Sanayi Bölgesi Yapılanması ve Uygulamaları

Türkiye’de ilk organize sanayi bölgeleri kurulmasıyla ilgili çalışmalara 1960’lı yıllarda başlanmasına rağmen, organize sanayi bölgeleri kanunu yaklaşık kırk yıl sonra ancak 2000 yılında çıkarılabilmektedir. 15.4.2000 Tarihli ve 24021 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 12.04.2000 Tarih ve 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu çıkana kadar organize sanayi bölgelerinin en önemli hukuki dayanağı, kalkınma planları ve yıllık yatırım programları olmuştur. 08.06.2011 Tarih 27958 Mükerrer Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 635 Sayılı Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 17.01.2008 Tarih ve 26759 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Organize Sanayi Bölgeleri Yer Seçimi Yönetmeliği ve 22.08.2009 Tarihli 27327 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği, Türkiye’deki organize sanayi bölgelerinin hukuki dayanaklarıdır.

Türkiye’de organize sanayi bölgesi kurmak isteyen gerçek ve tüzel kişiler, organize sanayi bölgesi bilgilendirme raporu hazırlarlar. Bu raporda projenin amacı, kapsamı, gerekçesi, ekonomik ve sosyal analiz ile ilgili Valiliğin değerlendirmesi gibi bilgiler bulunur. Bu rapor ilgili Valiliğin uygun görüşü ile birlikte Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’na sunulur. Organize sanayi bölgesi, başvuru ve yer seçiminden sonra sicile kaydedilerek tüzel kişilik kazanır.

12.4.2000 Tarih ve 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu’nun 6. Maddesine göre organize sanayi bölgesinin organları; müteşebbis heyet veya işletme aşamasında genel kurul, yönetim kurulu, denetim kurulu ve bölge müdürlüğünden oluşur. Organize sanayi bölgesi yönetiminin başlıca yetki ve sorumlulukları; yer seçimi yapılmış alan ile sınırlı olmak kaydıyla kamulaştırma yaptırabilme, imar ve parselasyon planlarını hazırlama, uygulama ve denetleme, elektrik, su, kanalizasyon, doğal gaz, yol, haberleşme, spor tesisleri gibi altyapı ve genel hizmet tesislerini kurma ve işletme, sanayi parsellerinin tahsislerini yapma, sanayi ve sosyal tesislerin yapı ve kullanma ruhsat ve izinleri ile iş yeri açma ve

çalışma ruhsatını verme, ortak arıtma tesisleri yapmak veya münferit ön arıtma tesisleri yaptırmaktır.

2.1. Organize Sanayi Bölgelerinde Uygulanan Destek ve Teşvikler

Yatırım yapacak girişimcinin başarılı olabilmesi için iyi bir yerleşim yerinin seçimi, iş planlamasının yapılması ve teşvik imkânlarının araştırılması gerekir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004, 23). Yatırımların organize sanayi bölgesinde yapılması için işletmelere finansal destekler, muafiyetler, vergi, sigorta, faiz ve çeşitli teşvikler sağlanmaktadır. 6.2.2004 Tarihli ve 25365 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 29.01.2004 Tarih ve 5084 Sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun ile organize sanayi bölgelerinde faaliyette bulunan ve bu Kanunda belirtilen şartları taşıyan işyerleri için çeşitli teşvikler getirilmiştir. Bu Kanunun 3. Maddesinde; işçilerin ücretleri üzerinden hesaplanan gelir vergisinin verilecek muhtasar beyanname üzerinden tahakkuk eden vergiden terkinin, 4.maddesinde; işveren sigorta primlerinin işveren hissesinin Hazinece karşılanması, 6.maddesinde elektrik enerjisi giderlerinin %20 ile %50 arasının karşılanması şeklinde teşvikler getirilmiştir. Aynı Kanunun Geçici 1. Maddesinde organize sanayi bölgelerinde tahsis edilmemiş parsellerin belirli şartlarda bedelsiz tahsil edilmesiyle ilgili hükümler getirilmiştir. 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nun 21. maddesine göre, organize sanayi bölgesi tüzel kişiliği, organize sanayi bölgeleri kanununun uygulanması ile ilgili işlemlerde her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır. 19.06.2012 Tarih ve 28328 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2012/3305 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 18.maddesine göre; yatırımların organize sanayi bölgesinde yapılması halinde yatırımcılar, yatırımın yapıldığı bölgenin bir alt bölgesinde uygulanan teşviklerden yararlanacaktır. Altıncı bölgede ise yatırıma katkı oranı beş puan artırımlı olarak uygulanacaktır. Bu destek ve teşviklerle yatırımlar organize sanayi bölgelerine yönlendirilmekte ayrıca organize sanayi bölgelerindeki boş parseller doldurulmaya çalışılmaktadır.

3. Kurumsallaşma Kapsamında Organize Sanayi Bölgeleri

Kurum, maddi, manevi, sosyal olgu ve değerler için oluşturulan ve belirli amaç, kural, hedef, ilke ve inisiyatifler doğrultusunda süreklilik göstererek hareket eden ve gelişmeler doğrultusunda kendini yenileyen özgün yapılanma biçimidir (Kut, 2004, 405). Kurumsallaşma, organizasyonların yapı ve işleyişini anlama ve analiz etmede kullanılan bir yaklaşımdır. Kurumların nasıl oluştuğu, organizasyonların yapı ve işleyişleri ile kurumsal olmaları, toplumsal özellikler ile kurumsallaşma arasındaki ilişkiler gibi konular bu yaklaşımın incelediği konulardır (Koçel, 2005, 360). Kurumsallaşma, kuruluşlarda zamanla oluşan ilerlemeyi ve gelişmeyi ve bu kuruluşların faaliyet gösterdikleri çevreyle olan uyum sürecini belirtmektedir. Kararlı olmayan ya da gevşek organize olmuş dar teknik faaliyetlerden, düzenli, kararlı ve sosyal olarak entegre olmuş yapıların ortaya çıkmasını ifade etmektedir (Selznick, 1996, 270).

Kurumsallaşma amaçları; resmîlik kazanma, varlığını sürekli kılmak, bireysel ve örgütsel amaç uyumu, kurumsal kimlik kazanma, formalleşme ve profesyonelleşmedir. Kurumsal yönetim alanında dünyada pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda, her ülke için geçerli tek bir kurumsal yönetim modelinin olamayacağı önemle vurgulanmaktadır. Buna göre oluşturulacak modelin mutlaka ülkeye özgü koşulları da dikkate alması gerektiği belirtilmektedir. Bununla birlikte genel kabul gören tüm uluslararası kurumsal yönetim yaklaşımlarında, eşitlik(adil davranma), şeffaflık, hesap verebilirlik ve sorumluluk ilkeleri önem kazanmaktadır (Gürbüz ve Ergincan, 2004, 19).

4. Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşması ve Karşılaştığı Sorunlar Alan Araştırması

4.1. Alan Araştırmasının Amacı ve Kapsamı

Türkiye’de yaklaşık elli yıldır uygulanan organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma düzeyini araştırmak, organize sanayi bölgelerinin karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve bu sorunlara çözüm önerileri getirmektir.

4.2. Araştırmaya Ait Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Türkiye’deki işletme aşamasındaki organize sanayi bölgeleridir. İşletme aşamasındaki 149 organize sanayi bölgesinden 106’sından alınan cevaplar, % 95 güven düzeyinde örneklem büyüklüğünün evreni temsil ettiğini göstermektedir.

4.3. Araştırmanın Yöntemi

Veri toplama yöntemi olarak, anket, gözlem ve mülakat yöntemlerinden yararlanılmıştır. Organize sanayi bölgelerinde yöneticilik yapan müteşebbis heyet üyeleri, yönetim kurulu üyeleri, organize sanayi bölge müdürleri ve Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu’ndaki sanayicilerle görüşmeler yapılarak birincil kaynaklardan veriler toplanmaya çalışılmıştır.

Literatürde, görüşmelerde ve çeşitli gözlemlerde organize sanayi bölgelerinin en önemli sorunları olarak tespit edilen konular, beşli Likert ölçeğinde hazırlanarak anket şeklinde organize sanayi bölgelerinin yöneticilerine sorulmuştur.

Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmalarını ölçmek üzere, literatür taraması ve konu ile ilgili uzmanların yönlendirmesi ile 27 ifadeden oluşan kurumsallaşma ölçeği geliştirilmiştir.

Anket yöntemi ile toplanan veriler, analize uygun hale getirilerek SPSS paket programının yirminci versiyonu yardımıyla analiz edilmiştir.

4.4. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği

Anket iki bölüme ayrılarak, ölçme iki ayrı bölüm için yapılmıştır. Organize sanayi bölgelerinin sorunları ile ilgili ölçeğin sorularının tutarlılığını ölçmek için hesaplanan Cronbach Alfa katsayısı 0.644 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre, anketin birinci bölümü oldukça güvenilir olarak görülmektedir. Kurumsallaşma ölçeğindeki değişkenlere uygulanan Cronbach Alpha güvenilirlik testi sonucu 0.921 olarak hesaplanmış, bu da test edilen önermelerin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir.

4.5. Araştırmanın Varsayımları

- Organize sanayi bölgeleri yönetim ve organizasyondan ve mevzuattan kaynaklanan çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar.
- Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması, organize sanayi bölgelerinde faaliyet gösteren sanayicilerin sorunlarının çözümüne katkı sağlar.
- Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması, organize sanayi bölgelerinin etkinliğini artırır.
- Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması ile şeffaf, hesap verebilir, adil ve sorumluluk sahibi bir organize sanayi bölgesi yönetimi hedeflenmektedir.

4.6. Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Eğitim Durumu

Araştırmaya katılan organize sanayi bölgesi yöneticilerinin, %67 gibi büyük çoğunluğu lisans mezunudur. Yüksek lisans % 13,2, ön lisans %2,8, lise %14,2 ve ortaokul mezunu olan sadece %2,8'dir. İlkokul mezunu yönetici yoktur.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Eğitim Durumu

Eğitim Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Ortaokul	3	2,8
Lise	15	14,2
Önlisans	3	2,8
Lisans	71	67,0
Yüksek Lisans	14	13,2
Toplam	106	100,0

4.7. Araştırma Yapılan Organize Sanayi Bölgelerindeki Arıtma Tesisi Durumu

Araştırma yapılan organize sanayi bölgelerinin % 50'sinde arıtma tesisi olduğu tespit edilmiştir. Organize sanayi bölgelerinden 52'sinin merkezi arıtma tesisini kurduğu, 42 adedinin sınırları içerisinde bulunduğu belediyelerle protokol yaparak atıklarını belediye arıtma tesislerine vermeye başladığı ve 48 OSB'nin de bölgenin belli bir doluluk oranına ulaşmasını beklerken arıtma sorununa ön arıtma tesisleri ile çözüm bulduğu belirlenmiştir.

Tablo 2: Organize Sanayi Bölgesinde Arıtma Tesisi Olma Durumu

Arıtma Tesisi Durumu	Frekanslar	Yüzde
Var	53	50,0
Yok	53	50,0
Toplam	106	100,0

4.8. İşletmelerin OSB'de Kurulmasının Avantaj Sağlaması

OSB yöneticilerinin % 98,1'i, işletmelerin OSB'de kurulmasının işletmelere önemli avantajlar sağladığını düşünmektedir. Bu sonuca göre, organize sanayi bölgeleri sanayi işletmelerinin kuruluş yeri seçiminde önemli bir cazibe merkezi olarak görülmektedir. Organize sanayi bölgesinin ihtiyacı olan enerji, su, ulaşım, haberleşme, doğalgaz, arıtma tesisi gibi altyapı tesislerinin Devlet tarafından sağlanan düşük faizli ve uzun vadeli krediler ile yapılmakta, sanayiciler ortak altyapı ve sosyal tesislerden yararlanmakta böylece maliyetler düşebilmektedir. Sanayiciler altyapısı hazırlanmış bir kuruluş yerinde daha hızlı yatırım yapabilmektedir. İmar planına göre arazi kullanımı, yapı ve tesislerin projelendirilmesi, inşası ve kullanımıyla ilgili ruhsat ve izinler ile işyeri açma ve çalışma ruhsatlarının organize sanayi bölgesi yönetimi tarafından verilmesi, ayrıca organize sanayi bölgesinde yapılacak yatırımlar için ilave teşvik ve desteklerin verilmesi önemli avantajlar olarak görülmektedir.

Tablo 3: İşletmelerin Organize Sanayi Bölgelerinde Kurulmasının Avantajı

İşletmelerin organize sanayi bölgelerinde kurulmaları kendilerine önemli avantajlar sağlar.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	-	-
Katılmıyorum	1	0,9
Kararsızım	1	0,9
Katılıyorum	17	16,1
Tamamen Katılıyorum	87	82,1
Toplam	106	100,0

4.9. OSB'deki İşletmelerin Nitelikli Eleman Temini

Organize sanayi bölgelerindeki işletmelerin, nitelikli iş gücü temininde sorun yaşadıkları görüşüne, yöneticilerin %86 gibi büyük bir çoğunluğu katılmaktadır. Organize sanayi bölgesi yöneticileri ve sanayicilerle yaptığımız görüşmelerde de sanayiciler ve yöneticiler nitelikli iş gücü bulmakta zorluk çektiklerini belirtmektedirler. Devlet bu sorunun çözümüne destek olmak amacıyla, nitelikli eleman yetiştirmek üzere kurulan özel mesleki ve teknik öğretim kurumları için, 12.7.2012 Tarihli ve 28351 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 04.07.2012 Tarihli ve 6353 Sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun 42. maddesiyle, öğrenci başına eğitim öğretim desteği verme uygulamasını başlatmıştır.

Tablo 4: Organize Sanayi Bölgelerindeki İşletmelerin Nitelikli İşgücü Temini

Organize sanayi bölgelerindeki işletmeler nitelikli işgücü temininde sorun yaşamaktadır.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	1	0,9
Katılmıyorum	10	9,4
Kararsızım	4	3,8
Katılıyorum	51	48,1
Tamamen Katılıyorum	40	37,8
Toplam	106	100,0

4.10. OSB'lerde Mesleki Eğitim

Organize sanayi bölgelerindeki işletmelerin nitelikli eleman ihtiyaçlarını karşılamak için organize sanayi bölgelerinde meslek lisesi ve meslek yüksekokulu gibi mesleki eğitim kurumlarının kurulması önerisini, yöneticilerin %95 gibi büyük çoğunluğu desteklemektedir. Sanayicilerin ara eleman, teknisyen, tekniker ihtiyacını karşılayacak meslek lisesi ve meslek yüksekokullarının bu bölgelerde kurulmasının yaygınlaştırılması ve irtibatlarının güçlendirilmesi önem taşımaktadır. Mesleki ve teknik eğitimin iş piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda verilmesi, eğitim ile istihdamın arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi, eğitim müfredatlarının belirlenmesinde sanayicilerin görüşlerinin alınması, öğrencilerin staj ve uygulama yapma imkânlarının artırılması gibi işbirliği imkânları geliştirilmelidir.

Tablo 5: Organize Sanayi Bölgelerinde Mesleki Eğitim Kurumları Kurulması

Organize sanayi bölgelerinde mesleki eğitim kurumları (meslek lisesi, meslek yüksekokulu) kurulmalıdır.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Katılmıyorum	2	1,9
Kararsızım	3	2,8
Katılıyorum	32	30,2
Tamamen Katılıyorum	69	65,1
Toplam	106	100,0

4.11. İllerin Gelişmişlik Düzeylerine Göre OSB'lerin Sorunları

İllerin gelişmişlik düzeylerine göre organize sanayi bölgelerinin sorunlarının farklı olduğu şeklindeki görüşe, yöneticilerin %94 gibi büyük çoğunluğu katılmaktadır. Gelişmiş organize sanayi bölgelerinde rant oluşumu ile ilgili sorunlar ortaya çıkarken, gelişmemiş illerdeki organize sanayi bölgelerinde ise organize sanayi bölgesinin doldurulması ile ilgili sorunlar ortaya çıkmaktadır. Sanayi potansiyeli düşük yerlere organize sanayi bölgesi kurulmasının sorunlara yol açtığı, bu şekilde kurulan organize sanayi bölgelerinin doldurulması konusunda sıkıntı yaşadıklarını ve bunun kaynak israfına yol açtığını ifade etmişlerdir.

Tablo 6: İllerin Gelişmişlik Düzeylerine Göre Organize Sanayi Bölgelerinin Sorunları

İllerin gelişmişlik düzeylerine göre organize sanayi bölgelerinin sorunları farklıdır.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Katılmıyorum	2	1,9
Kararsızım	4	3,8
Katılıyorum	54	50,9
Tamamen Katılıyorum	46	43,4
Toplam	106	100,0

4.12. Sorunların Çözümünde Devlet Sanayici İşbirliği

Sorunların çözümünde devlet sanayici işbirliğine dayanan çözüm odaklı ve sinerji oluşturmaya yönelik bir anlayış getirilmesi önerisine, yöneticilerin %97 gibi büyük çoğunluğu katılmaktadır. Organize sanayi bölgelerinin inşaat ve işletme aşamasındaki sorunlarını çözmek için tek bir merkezi yapının (çözüm ofisinin) kanun ve yönetmelikle yetkilendirilmesinin faydalı olacağı özellikle organize

sanayi bölgeleriyle ilgili bürokratik sorunları engellemek için çözüm ofisinin kurulmasının önemi vurgulanmaktadır.

Tablo 7: Sorunların Çözümünde Devlet- Sanayici İşbirliğinin Geliştirilmesi Durumu

Sorunların çözümünde devlet, sanayici işbirliğine dayanan çözüm odaklı ve sinerji oluşturmaya yönelik bir anlayış geliştirilmelidir.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	1	0,9
Kararsızım	2	1,9
Katılıyorum	40	37,8
Tamamen Katılıyorum	63	59,4
Toplam	106	100,0

4.13. Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşmasına Yönelik Faktör Analizi

Literatür çalışmaları sonucunda, organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması ile ilgili olabilen değişkenler tespit edilmiştir. Değişkenlerin istatistiksel olarak uygunluğunu değerlemek ve birbiriyle ilişkili çok sayıda değişkeni az sayıda anlamlı ve birbirinden bağımsız faktörler haline getirmek amacıyla faktör analizi gerçekleştirilmiştir (Saruhan ve Özdemirci, 2005, 151).

Tablo 8: Faktör Analizine İlişkin Örneklem Büyüklüğünün Yeterliliği Testi

Örneklem Büyüklüğünün Yeterliliği Testi (Kaiser-Meyer-Olkin Testi)		,853
Küresellik Testi (Bartlett's Test of Sphericity)	Yaklaşık ki kare	803,901
	df (Serbestlik derecesi)	120
	Sig.	,000

Faktör analizine ilişkin örneklem büyüklüğünün yeterliliği testinin sonucunun $0.853 > 0,5$ olması faktör analizi için kullanılan girdilerin homojen ve değişkenlerin faktör analizine uygun ve örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunun göstergesidir. Küresellik Testinde $Sig.=0,000 < 0.05$ olması da kullanılan değişkenlerin anlamlılığının göstergesidir. Bartlett's Testi değeri de değişkenler arasında faktör analizi yapılabilecek ilişki olduğunu göstermektedir.

Bu sonuçlara göre faktör analizi için araştırma ölçeğinin geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır. Faktör yüklerinin hesaplanmasında eksiltme, özün alma (extraction) metodu olarak temel bileşenler analizi metodu kullanılmıştır. Ayrıca rotasyon metodu olarak Varimax rotasyonu kullanılmıştır. Faktör yükleri için kesme noktası 0.50 olarak alındığından tüm faktörlerin yükleri bu değerin üzerindedir.

Tablo 9: Faktör Yükleri Matrisi

	Faktör Yükleri			
	1	2	3	4
PROFESYONELLEŞME ALT BOYUTU				
OSB'miz kendi kararlarını alabilen bir kurumdur.	,754			
Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu (OSBÜK), OSB'lerin yardımlaşmaları ve ortak sorunlarının çözümünde etkilidir.	,730			
OSB'miz diğer OSB'lerin başarılı uygulamalarını örnek alır.	,673			
Çevremizdeki üniversiteler ile OSB'mizin yakın işbirliği vardır.	,633			
OSB'mizde etkili bir çevre yönetim sistemi uygulanmaktadır.	,618			
OSB'ler yatırımcılara rehberlik etmekte ve danışmanlık hizmetleri sunmaktadır.	,598			
OSB'mizin misyonu ve vizyonu OSB yönetimi tarafından belirlenmiştir.	,582			
FORMALLEŞME ALT BOYUTU				
OSB'mizde hizmet kalitesini geliştirme (kalite yönetim sistemi) çalışmaları yapılmaktadır.		,837		
OSB'mizin açık ve net hazırlanmış bir organizasyon şeması vardır.		,829		
OSB'mizde tüm çalışanların görev, yetki ve sorumlulukları yazılı olarak belirlenmiştir.		,807		
OSB'mizde işler belli bir sistem içerisinde gerçekleştirilir ve ekip çalışması yapılır.		,625		
ŞEFFAFLIK VE HESAP VEREBİLİRLİK ALT BOYUTU				
OSB ile ilgili hesaplar muhasebe standartlarına uygun olarak kaydedilmekte ve raporlanmaktadır.			,826	
OSB yönetiminin aldığı kararlar şeffaf ve hesap vermeye açıktır.			,804	
OSB yönetimi, kararlarından doğan sonuçların sorumluluğunu üstlenmektedir.			,637	
SOSYAL SORUMLULUK ALT BOYUTU				
OSB kentleşmeyi yönlendirir ve düzenli kentleşmeye katkıda bulunur.				,888
OSB planlı ve düzenli sanayileşmeyi sağlamada önemli bir araçtır.				,842

Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması ölçeğini, alt bileşenlere ayırmak amacıyla uygulanan faktör analizi sonucunda öz değeri biri aşan dört faktör elde edilmiştir. Toplam varyansın % 67,742'sini açıklayan bu faktörlerin varimaks rotasyonu sonrasında faktör yükleri tablo 9'da gösterilmiştir.

Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması ölçeğini, alt boyutlara ayırmak amacıyla uygulanan faktör analizi sonucunda elde edilen faktörlerin literatür çalışmalarına uygun olarak; profesyonelleşme, formalleşme, şeffaflık ve hesap verebilirlik ile sosyal sorumluluk olduğu tespit edilmiştir. Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma düzeyleri bu faktörler üzerinden ölçülmüştür.

4.14. Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşmasına İlişkin Hipotezler

Burada test edilen hipotezler organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmasının gerçekleşme düzeyini belirleyen unsurlara ilişkindir.

Ana Hipotez: “Türkiye’deki organize sanayi bölgeleri kurumsallaşmış organizasyonlardır.”

Alt Hipotezler:

H1: Organize sanayi bölgelerinin profesyonelleşme düzeyi yüksektir.

H2: Organize sanayi bölgelerinde formalleşme sağlanmıştır.

H3: Organize sanayi bölgelerinde şeffaf ve hesap verebilir yönetim yapısı vardır.

H4: Organize sanayi bölgeleri sosyal sorumluluk taşıyan organizasyonlardır.

4.15. Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşmasına İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi

Ana Hipotez: “Türkiye’deki organize sanayi bölgeleri kurumsallaşmış organizasyonlardır.”

Bu hipotezi test edebilmek için kurumsallaşma ölçeğine ve faktör analizi sonucunda elde edilen faktörlere bakmak gerekmektedir. Bunun için kurumsallaşma alt boyutundaki değişkenlerin sayısı, en yüksek alınabilecek puan, en düşük alınabilecek puan ve ortalama puan hesaplanmıştır.

Tablo 10: Kurumsallaşma Ölçeğinin Alt Boyutlarıyla İlgili Hesaplamalar

Alt Boyut	Değişken Sayısı	En Yüksek Alınabilecek Puan	En Düşük Alınabilecek Puan	Orta değerleri	Hesaplanan Ortalama
Profesyonelleşme	7	35	7	21	28,82
Formalleşme	4	20	4	12	16,60
Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik	3	15	3	9	13,94
Sosyal Sorumluluk	2	10	2	6	9,58

Kurumsallaşma ölçeğine ilişkin tablo 10 incelendiğinde, tüm alt boyutlarda elde edilen ortalama değerleri üst değerlere oldukça yakın olduğundan “Türkiye’deki organize sanayi bölgeleri kurumsallaşmış organizasyonlardır” ana hipotezi kabul edilmektedir.

H1: “Organize sanayi bölgelerinin profesyonelleşme düzeyi yüksektir.”

Profesyonelleşme ile ilgili bu hipotezin analizi tek grup t testi (one-sample test) ile yapılmıştır. Bu test genellikle herhangi bir konuda öngörülerde bulunduğu, bu öngörünün doğruluk derecesini test etmek amacıyla uygulanır.

Tablo 11: Profesyonelleşmeyle İlgili Tek Grup t Testi İstatistikleri

	N	Ortalama	Std. Sapma	Ortalamanın Std. Hatası
Profesyonelleşme	106	28,82	4,562	,443

Tablo 12: Profesyonelleşmeyle İlgili Tek Grup t Testi

	Test Değeri = 27					
	t	sd	Sig.	Ort. Fark	%99 Güven Aralığında Fark	
					En Düşük	En Yüksek
Profesyonelleşme	4,109	105	,000	1,821	,66	2,98

Burada belirlenen değerler ile test edilen değerlerin, kabul etme düzeylerinin bir altı olan değerlerden ne kadar farklı olduklarını belirleyen bir yol izlenmiştir. Elde edilen ortalamanın anlamlılık düzeyi bu alt boyutta katılıyorum $7*4=28-1$ şeklinde 27 olarak belirlenmiştir. %99 güven düzeyinde incelenen OSB'lerdeki yöneticilerin OSB'lerin profesyonelleşmesi ile ilgili olarak beşli Likert ölçeğinde katılıyorum ve üstünde cevap verdikleri görülmektedir. Bu sonuç; OSB'lerin profesyonelleşme düzeyinin ortalamasının üzerinde olduğunu gösterdiğinden hipotez kabul edilmektedir.

H2: “Organize sanayi bölgelerinde formalleşme sağlanmıştır.”

Tablo 13: Formalleşmeyle İlgili Tek Grup t Testi İstatistikleri

	N	Ortalama	Std. Sapma	Ortalamanın Std. Hatası
Formalleşme	106	16,60	3,182	,309

Tablo 14: Formalleşmeyle İlgili Tek Grup t Testi

	Test Değeri = 15					
	t	sd	Sig.	Ort. Fark	%99 Güven Aralığında Fark	
					En Düşük	En Yüksek
Formalleşme	5,189	105	,000	1,604	,79	2,41

Formalleşme alt boyutunda elde edilen ortalama, katılıyorum $4*4=16-1$ şeklinde 15 olarak belirlenmiştir. %99 güven düzeyinde incelenen OSB'lerin, formalleşme düzeyinde anlamlı katılıyorum ve üstünde cevap verdikleri görülmektedir. OSB'lerin formalleşmiş bir yapıya sahip olma düzeyi ortalamasının üzerinde olduğundan hipotez kabul edilmektedir.

H3: “Organize sanayi bölgelerinde şeffaf ve hesap verebilir yönetim yapısı vardır.”

Tablo 15: Şeffaflık ve Hesap Verebilirlikle İlgili Tek Grup t Testi İstatistikleri

	N	Ortalama	Std. Sapma	Ortalamanın Std. Hatası
Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik	106	13,94	1,323	,128

Tablo 16: Şeffaflık ve Hesap Verebilirlikle İlgili Tek Grup t Testi

	Test Değeri = 11					
	t	sd	Sig. (2-tailed)	Ort. Fark	%99 Güven Aralığında Fark	
					En Düşük	En Yüksek
Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik	22,913	105	,000	2,943	2,61	3,28

Şeffaflık ve hesap verebilirlik alt boyutunda elde edilen ortalamanın anlamlılık düzeyi, bu alt boyutta katılıyorum $3*4=12-1$ şeklinde 11 olarak belirlenmiştir. %99 güven düzeyinde incelenen OSB'ler şeffaflık ve hesap verebilirlik ile ilgili olarak katılıyorum ve üstünde cevap verdikleri görülmektedir. OSB'lerin şeffaf ve hesap verebilir bir yapıya sahip olma düzeyi ortalamanın üzerinde olduğundan hipotez kabul edilmektedir.

H4: “Organize sanayi bölgeleri sosyal sorumluluk taşıyan organizasyonlardır.”

Tablo 17: Sosyal Sorumlulukla İlgili Tek Grup t Testi İstatistikleri

	N	Ortalama	Std. Sapma	Ortalamanın Std. Hatası
Sosyal Sorumluluk	106	19,76	5,161	,501

Tablo 18: Sosyal Sorumlulukla İlgili Tek Grup t Testi

	Test Değeri = 7					
	t	sd	Sig.	Ort. Fark	%99 Güven Aralığında Fark	
					En Düşük	En Yüksek
Sosyal Sorumluluk	25,462	105	,000	12,764	11,45	14,08

Sosyal sorumluluk alt boyutunda elde edilen ortalamanın, bu alt boyutta katılıyorum $2*4=8-1$ şeklinde 7 olarak belirlenmiştir. %99 güven düzeyinde incelenen OSB yöneticilerinin sosyal sorumluluk düzeyinde anlamlı katılıyorum ve üstünde cevap verdikleri görülmektedir. OSB'lerin sosyal sorumluluk taşıyan bir yapıya sahip olma düzeyi ortalamanın üzerinde olduğundan hipotez kabul edilmektedir.

4.16. Kurumsallaşma Yönünden Faktör Analizi ve Test Edilen Hipotezlerin Değerlendirilmesi

Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması ölçeğini, alt boyutlara ayırmak amacıyla uygulanan faktör analizi sonucunda elde edilen faktörlerin literatür çalışmalarına uygun olarak; profesyonelleşme, formelleşme, şeffaflık ve hesap verebilirlik ile sosyal sorumluluk olduğu tespit edilmiştir. Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma düzeyleri bu faktörler üzerinden ölçülmüştür.

Profesyonelleşme, kurumsallaşmada en önemli faktör olarak ön plana çıkmaktadır. Profesyonelleşme ile organizasyonlarda profesyonellerin çalıştırılması, işlerin uzman kişiler tarafından yapılması, diğer kurumların başarılı uygulamalarının alınması, örgüt ikliminin sürekli eğitim ile geliştirilmesi esastır. Faktör analizinde profesyonelleşme ile ilgili değişkenlerin faktör yüklerinde “OSB’imiz kendi kararlarını alan bir kurumdur” değişkeni 0,754 faktör yükü ile ön plana çıkmaktadır.

Faktör analizinde bir diğer faktör olarak formelleşme belirlenmiştir. OSB’de hizmet kalitesini geliştirme çalışmalarının yapılması, açık ve net hazırlanmış bir organizasyon şemasının olması, tüm çalışanların görev yetki ve sorumluluklarının yazılı olarak belirlenmesi, işlerin belli bir sistem içerisinde gerçekleştirilip ekip çalışmasının yapılması ile ilgili değişkenler formelleşme faktörü altında toplanmıştır.

Faktör analizinde şeffaflık ve hesap verebilirlik alt boyutu, bir diğer faktör olarak belirlenmiştir. Bu faktör altında, OSB ile ilgili hesapların muhasebe standartlarına uygun olarak kaydedilip raporlanması, OSB yönetiminin aldığı kararların şeffaf ve hesap vermeye açık olması ve OSB yönetiminin aldığı kararlardan doğan sonuçların sorumluluğunu üstlenmesi ile ilgili değişkenler toplanmıştır.

OSB’lerin kurumsallaşması ile ilgili dördüncü faktör olarak sosyal sorumluluk tespit edilmiştir. OSB’nin planlı ve düzenli sanayileşmeyi sağlamada önemli bir araç olması, kentleşmeyi yönlendirip düzenli kentleşmeyi sağlamaya katkıda bulunması bu faktör altında toplanmıştır.

Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmasına ilişkin kurulan hipotezlerin test edilmesi sonucunda, organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması kabul edilmiştir.

“Türkiye’deki organize sanayi bölgeleri kurumsallaşmış organizasyonlardır.” şeklinde kurulan ana hipotez kabul edilmiştir.

“Organize sanayi bölgelerinin profesyonelleşme düzeyi yüksektir.” alt hipotezi kabul edilmiştir.

“Organize sanayi bölgelerinde formalleşme sağlanmıştır.” alt hipotezi kabul edilmiştir.

“Organize sanayi bölgelerinde şeffaf ve hesap verebilir yönetim yapısı vardır.” şeklindeki alt hipotez kabul edilmiştir.

“Organize sanayi bölgeleri sosyal sorumluluk taşıyan organizasyonlardır.” biçiminde ifade edilen alt hipotez de kabul edilmiştir.

Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmasına ilişkin kabul edilen hipotezlere göre, organize sanayi bölgelerinin profesyonelleşme düzeylerinin yüksek olması, formalleşmenin sağlanması, şeffaf ve hesap verebilir bir yönetim yapısının olması ve sosyal sorumluluk taşımaları nedeniyle, kurumsallaşmanın gerçekleştiği söylenebilir.

5. Organize Sanayi Bölgelerinin Sorunları

Yapılan literatür çalışmaları, organize sanayi bölgeleri yöneticileri ile görüşmeler, Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kurulu’sundaki yöneticilerle ve sanayicilerle görüşmeler ve yapılan anket ve anketteki açık uçlu sorulara verilen cevaplar neticesinde organize sanayi bölgelerinin en önemli sorunları olarak aşağıda sıralanan sorunlar ön plana çıkmıştır.

5.1. Organize Sanayi Bölgelerinin Yönetimiyle İlgili Sorunlar

Organize sanayi bölgesi yönetimleri, kamulaştırma, inşaat ruhsatı, yapı kullanma izin belgesi, iş yeri açma ve işletme belgesi verilmesi, altyapı hizmetlerinin üretimi ve dağıtımı gibi kamusal yetkiler kullanmaktadırlar. Bu sayılan kamu hizmetlerini yerine getirmelerine rağmen, yasal niteliklerinin özel hukuk tüzel kişisi olarak tanımlanmalarından dolayı, başta kamulaştırma işlemleri olmak üzere, cezai işlem tesis edilememesi ve cezai yaptırım gücü olmamasından dolayı pek çok konuda büyük sıkıntılar yaşanmaktadır. Ayrıca Bakanlığın kamu yararı kararı olmadan, organize sanayi bölgesi yönetiminin kamulaştırma yapma yetkisini Anayasa Mahkemesi iptal etmiştir. Bu nedenle organize sanayi bölgelerinin yasal niteliğinin özel hukuk tüzel kişisi olmasına rağmen, kamusal yetkiler kullandığı için sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Organize sanayi bölge müdürlüğünde sanayicilere hızlı, etkin danışmanlık ve rehberlik yapabilecek nitelikte personel istihdam edilmelidir. Bilimin organize sanayi bölgelerinde ticarileştirilmesi için üniversiteler, TÜBİTAK, KOSGEB gibi kuruluşlar başta olmak üzere işbirliği yapılmalıdır. İlgili bakanlıklar yönlendirici ve teşvik edici olmalıdır.

Organize sanayi bölgelerinin yönetim ve organizasyon sorunlarının başında, bürokratik engeller gelmektedir. Organize sanayi bölgesi yöneticileri, organize

sanayi bölgesi mevzuatının bürokrasiye neden olduğunu düşünmektedir (Çuhadar, 2005, 310).

Organize sanayi bölgelerinde bölge müdürlükleri kendi işverenini denetlemekte ve yaptırım uygulamaktadır. Bu da mevzuatı uygulamada sorunlarla karşılaşmalarına sebep olmaktadır. Müteşebbis heyet veya yönetim kurulu başkanının mülki idare amiri olduğu organize sanayi bölgelerinde, mülki idare amiri olan yöneticilere ulaşmada büyük zorluk çektiklerini belirtmektedirler.

5.2. Organize Sanayi Bölgeleri Dışında Sanayi Yapılaşmasına Ruhsat Verilmesi Sorunu

Organize sanayi bölgesi yöneticileri, OSB'lerde uygun boş parseller varken, yeni sanayi tesislerinin organize sanayi bölgeleri dışına kurulmasına Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Valiliklerin müsaade etmemesi gerektiğini ileri sürmektedir. Belediyelerin sanayi imarlı alanlar oluşturması, organize sanayi bölgelerinin doluluk oranlarını etkilemektedir. Tarım deposu adı altında, bazı sanayi yapılaşmalarına izin verilmemelidir.

Organize sanayi bölgelerindeki parsellerin gerçekten yatırım yapacak ve istihdam yaratacak yatırımcılara verilmesi sağlanmalıdır. Kalkınmada öncelikli yörelerdeki organize sanayi bölgelerinde, tam doldurulamama sorunu yaşanırken, gelişmiş organize sanayi bölgelerinde ise spekülatif amaçlı rant sorunları görülebilmektedir.

5.3. Nitelikli Eleman Tedariki ve Eğitimiyle İlgili Sorunlar

Organize sanayi bölgelerinde özellikle mesleki teknik eğitim almış nitelikli ara eleman tedarikinde sıkıntılar yaşandığı belirtilmektedir. Mesleki teknik eğitim sisteminin ara eleman yetiştirirken işletmelerin istek ve beklentilerini dikkate alması; işletmelerin ise buna uygun örgütsel ve yapısal dönüşümleri gerçekleştirilmelerinin gerektiği ifade edilmiştir (Zorlu, 2012, 52-75).

Üniversitelerle iş birliğinin artırılması ve işletmelerin nitelikli ara eleman ihtiyacının karşılanması amacıyla meslek yüksekokullarının ve meslek liselerinin organize sanayi bölgelerinde kurulması teşvik edilmelidir.

5.4. Enerji Sorunu

Elektrik ve doğal gaz, üretim maliyetlerini ve üretimi önemli ölçüde etkilemektedir. Bu yüzden doğal gazı olmayan organize sanayi bölgeleri, kendi bölgelerine de doğal gaz getirilmesini talep etmektedirler. Bazı organize sanayi bölgelerinde kamu tarafından yapılması gereken enerji besleme hattı yatırımlarının yapılmaması sorun oluşturmaktadır. Elektrik kesintilerini önleyen ve sürekli enerji sağlayan sistemler, bütün organize sanayi bölgelerinde

yaygınlaştırılmalıdır. Güneş, rüzgâr, hidrojen, jeotermal gibi yenilenebilir enerji kaynaklarından yararlanabilme imkânları araştırılmalıdır.

5.5. Mevzuatla İlgili Sorunlar

Tek bir uygulama yönetmeliğinin her organize sanayi bölgesine uymadığı, organize sanayi bölgelerinin değişik kategorilerde sınıflara ayrılması ve belli bir gelişme seviyesine ulaşan organize sanayi bölgeleri için daha farklı yönetmelikler hazırlanması talep edilmektedir. Aynı il sınırları içerisinde farklı konumdaki organize sanayi bölgelerinin teşvik imkânları da farklı olabilmelidir.

5.6. Ulaşım Sorunları

Bazı organize sanayi bölgelerinde ulaşım imkânlarının yetersizliği, lojistik merkezinin olmaması, kamu tarafından yapılması gereken karayolu ve demiryolu bağlantı yollarının yapılmayışı, ulaşım ve trafik için önemli bir olumsuzluktur. Binlerce kişinin çalıştığı organize sanayi bölgelerinden şehir merkezlerine toplu taşımacılık sistemleri yaygınlaştırılmalıdır (Büyükdede, 2003, 20).

5.7. Vergi, Resim ve Harçlarla İlgili Sorunlar

Sanayiciler, belediyelerin organize sanayi bölgelerinin altyapı veya üst yapılarına herhangi bir katkı veya hizmetlerinin olmamasına rağmen, emlak vergilerini almasına tepki göstermekte; iş yeri açma ve çalışma ruhsatıyla ilgili harçları tahsil etmelerini istememektedir. İlan reklam vergisi, çevre temizlik vergisi, hafta sonu çalışma izni harcı, belediye fonu, TRT payı, arsa satışlarından KOSGEB payı gibi ödemelerin kaldırılmasını talep etmektedir.

5.8. İmarla İlgili Sorunlar

İmar mevzuatının uygulanması ile ilgili etkin yaptırım uygulanamaması sorun oluşturmaktadır. Organize sanayi bölgelerinde kaçak yapılaşmalarla mücadele edilmelidir. Önceden planlama yerine, talep ve fiiliyata göre bazı düzenlemeler yapılması sorunlar oluşturmaktadır. İmar planları yapılırken yeterli etütler yapılmalıdır.

5.9. Çevre Sorunları

Çevreye duyarlı sanayileşmede ve çevre sorunlarını önlemede organize sanayi bölgeleri önemli bir etkiye sahiptir. Arıtma tesisleri, katı atık bertaraf tesisleri gibi tesislerin organize sanayi bölgelerine yapılmasında devlet tarafından yardımcı olunmalıdır. Çevre yönetim sisteminin kurulması ve uygulanmasında sanayicilere gerekli teşvik ve destekler sağlanmalıdır.

6. Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de organize sanayi bölgeleri sanayicilere işletmelerini kuracakları kuruluş yerini bulmakta, parselleri hazırlamakta yol, su, elektrik, kanalizasyon, doğal gaz gibi altyapı hizmetlerini sunmakta, inşaat ve işletme ruhsatı gibi ruhsat ve izinler vermektedir. Sanayicilerin bireysel olarak yapmakta çok zorluk çektikleri ve yüksek maliyetlere katlanmak zorunda kaldıkları hizmetleri, kurumsal olarak organize sanayi bölgeleri yapmaktadır.

Organize sanayi bölgelerindeki parsellerin, spekülasyon ve rant amaçlı elde edilmesi önlenmelidir. Parsellerin gerçekten yatırım yapacak ve istihdam meydana getirecek yatırımcılara verilmesi sağlanmalıdır.

Personel, hammadde, mal ve malzeme taşımacılığı için ulaşım imkânlarının daha çok geliştirilmesi gerekir. Ulaşım sorunlarından dolayı bazı organize sanayi bölgelerinin çevresi hızlı bir şekilde konut yerleşimine açılmakta, bu da ileride daha büyük çevre ve kentleşme sorunlarına yol açabilecektir.

Organize sanayi bölgelerindeki işletmelerin nitelikli iş gücü temininde zorluklar yaşamaları, organize sanayi bölgeleri ile ilgili temel sorunlardan biri olarak tespit edilmiştir. Organize sanayi bölgelerinde kurulacak meslek lisesi, meslek yüksekokulu gibi mesleki eğitim kurumları ile bu sorun çözülebilir.

Organize sanayi bölgelerindeki işletmelerin, iş sağlığı ve iş güvenliği konusunda ortak merkez kurmaları önemli faydalar sağlayabilir. İşverenler daha düşük maliyetlerle yükümlülüklerini yerine getirebilir, işçiler de daha profesyonel hizmet alma imkânına kavuşabilir.

Organize sanayi bölgelerindeki işletmeler arasında bilgi paylaşımı ve kullanımını sağlayan etkin bir iletişim ağı ve bilgi bankasının kurulması, işletmelere büyük faydalar sağlayabilecektir.

Organize sanayi bölgelerinin yasal niteliğinin kamulaştırma süreci içerisinde yer alması başta olmak üzere, ruhsat verme gibi sahip olduğu ayrıcalıklar ve yetkiler dikkate alındığında, özel hukuk tüzel kişiliğinden çok kamu kurumu niteliğindeki mesleki tüzel kişiliğe benzemektedir. Organize sanayi bölgelerinin kuruluşundan itibaren özel hukuk tüzel kişisi olarak tanımlanması yerine, genel kurul toplama hakkının doğmasına kadar kamu tüzel kişiliği olarak kabul edilmesi ve genel kurul oluşturma yeterliliği sağlandıktan sonra gerçekleştirilen ilk toplantıda, OSB kuruluş protokolünün OSB ana sözleşmesi olarak kabul edilmesinden itibaren de özel hukuk tüzel kişiliğinin kazanılacağı yönünde bir düzenlemenin yapılması daha yerinde olacaktır (Çolak, 2013, 21).

Organize sanayi bölge müdürlüğünün kurumsal yapısı, sanayicilere danışmanlık ve rehberlik yapabilecek uzmanlarla güçlendirilerek daha etkili bir yapıya kavuşturulmalıdır. Organize sanayi bölgelerinin yardımlaşmaları ve ortak sorunlarına çözüm bulmak üzere kurdukları Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kurulu, bu bölgeler arasında iletişim, işbirliği, dayanışma, birlikte hareket etmeyi sağlamakta, düzenlediği eğitim programları ve en çevreci organize sanayi bölgesi gibi yarışmalarla organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmasına katkıda bulunmaktadır.

Kurumsallaşmayla ilgili tespit edilen faktörler yönünden “Türkiye’deki organize sanayi bölgeleri kurumsallaşmış organizasyonlardır.” şeklinde kurulan ana hipotez kabul edilmiştir.

Türkiye’deki organize sanayi bölgelerinin profesyonelleşme düzeyinin yüksek olduğu, formalleşmenin sağlandığı, şeffaf ve hesap verebilir yönetim yapısının olduğu şeklindeki alt hipotezler kabul edilmiştir. Organize sanayi bölgeleri sosyal sorumluluk taşıyan organizasyonlardır şeklindeki alt hipotez de kabul edilmiştir.

Türkiye’de organize sanayi bölgeleri, değişik konularda pek çok sorunla karşılaşmasına rağmen planlı sanayileşmenin sağlanması, sanayicilere altyapısı hazır arsa sağlaması, yol, su, elektrik, doğal gaz, arıtma, atıkların bertarafı gibi hizmetler ve inşaat ruhsatı, yapı kullanma izni, işyeri açma ve çalışma ruhsatı verme gibi hizmetleri yerine getirmekte kurumsallaştıkları ifade edilebilir. 3.7.2005 Tarih ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nun 14. Maddesi ile 22.2.2005 Tarih ve 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’nun 6. Maddesine göre; organize sanayi bölgelerinin yerel hizmetlerden muaf olması ve bu hizmetleri kendilerinin yapması da bu ifadeyi desteklemektedir.

Sonuç olarak araştırmada, organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmasına ilişkin yapılan faktör analizi ve kabul edilen hipotezlere göre, organize sanayi bölgelerinin profesyonelleşme düzeyinin yüksek olması, formalleşmenin sağlanması, şeffaf ve hesap verebilir bir yönetim yapısının olması, sosyal sorumluluk taşıması nedeniyle, kurumsallaşmış bir organizasyon olduğu ileri sürülebilir.

Kaynakça

- Altınsoy, S. (2013). Kalkınmanın Yeni Rotası İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri ve Özel Ekonomi Bölgeleri. *Standart Dergisi*, 616, 56-59.
- Apaydın, F. (2009). Kurumsal Teori ve İşletmelerin Kurumsallaşması. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(1), 1-20.
- Ardoğan, L. (Ed.). (1983). *Türkiye’de ve Dünya’da Sanayi Bölgeleri ve Uygulamaları*. Ankara: TOBB Yayını, No: 311.

- Baş, T. (2003). *Anket*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Bayülken, Y. ve Kütükoğlu, C. (2010). *Organize Sanayi Bölgeleri Küçük Sanayi Siteleri Teknoparklar*. TMMOB, Yayın No: MMO/530.
- Bilgin, M. H. ve Ar, S. (2004). *İstanbul Organize Sanayi Bölgeleri ve Siteleri*. İstanbul: İTO Yayını, No: 2004-67.
- Büyükdede, H. (2003). *Organize Sanayi Bölgeleri/Siteleri ve Serbest Bölgelerin Sorunları: Yeni Yaklaşımlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu*, MÜSİAD Araştırma Raporu, No:41. İstanbul, 19-21.
- Cansız, M. (2010). *Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri Politikaları ve Uygulamaları*. Ankara: DPT Yayını, Yayın No: 2808.
- Clarke, J. (2007). The Rushenden Estate Queenborough Kent An Early British Industrial Estate, *Industrial Archaeology Review*, 29(1), 31-49.
- Çetin, M. ve Kara M. (2008). Bir Kalkınma Aracı Olarak Organize Sanayi Bölgeleri: Isparta Süleyman Demirel Organize Sanayi Bölgesi Üzerine Bir Araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31, 49-68.
- Çolak, N.İ. (2013) Organize Sanayi Bölgelerinin Hukuki Durumu, *Standart Dergisi*, 616, 18-22.
- Çuhadar, M.T. (2005). *Organize Sanayi Bölgelerinin Bürokratik Sorunları ve Yasal Düzenlemeler: Bir Model Önerisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirdöğen, O. ve Bilgili B. (2004). OSB’nin Yer Seçim Kararlarını Etkileyen Faktörler: Erzurum Örneği. *Erzurum Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 3-9.
- DPT, *Kalkınma Planları ve Yıllık Programlar*, <http://ekutup.dpt.gov.tr/program> (Erişim Tarihi:13 Ekim 2013).
- Eraydın, A. ve Çezik A. (1982). *Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri*. Ankara: DPT Yayınları, No:1839.
- Fong, C.O. (1980). Planing For Industrial Estate Development in a Developing Economy. *Management Science*, 26(10), 1061-1067.
- Gürbüz, A.O. ve Ergincan Y. (2004). *Kurumsal Yönetim*. İstanbul: Literatür Yayınları, No:116.

- Gürol, Y. (2011). *Örgütlerde Kurumsallaşmanın Temelleri*. 2. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Han, E. ve Kaya A.A. (2008). *Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika*. 7. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları.
- İsbir, E.G. (1991). *Şehirleşme ve Meseleleri*. Ankara: Gazi Büro Yayınları.
- Keleş, R. (2012). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Koçel, T. (2005). *İşletme Yöneticiliği*. 10. Baskı, İstanbul: Arıkan Basım Yayım.
- Kula, V. (2006). *Kurumsal Yönetim*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Kut, Ş. (2004). *Aile İşletmelerinde Kurumsal Düşünce ve Yapılanma Boşluğu*. 1. *Aile İşletmeleri Kongresi*, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayını, Yayın No:40.
- Müftüoğlu, M.T. ve Durukan T. (2004). *Girişimcilik ve KOBİ'ler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Nunnally, N. ve Pollina, R. (1973). Recent Trend in Industrial Park Location in the Chicago Metropolitan Area. *Land Economics*, 49(3), 356-361.
- OSBÜK. *Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kurulu 2012 Yılı Faaliyet Raporu*. <http://www.osbuk.org.tr> (Erişim Tarihi 25 Haziran 2013).
- Özdemir, M. (1990). *Türkiye'de Organize Sanayi Bölgeleri*. Ankara: TOBB Yayını, No: 155.
- Özer, Y.E. (2008). Sanayi Bölgelerinin Gelişim Sürecinin Türkiye ve Dünyadaki Yansımaları. *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 91-102.
- Öztürk, Y. (2013). Organize Sanayi Bölgeleri. *Standart Dergisi*, 616, 10-14.
- Sargut, A.S. ve Özen Ş. (Ed.). (2010). *Örgüt Kuramları*. 2. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Saruhan, Ş.C. ve Özdemirci, A. (2005). *Bilim Felsefe ve Metodoloji Araştırmada Yöntem Problemi*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Selznick, P. (1996). Institutionalism Old and New. *Administrative Science Quarterly*, 41, 270-277.

- Şahin, A. (2011). *Sanayinin Başkenti Başkent Organize Sanayi Bölgesi(1990-2010)*. Ankara: Arkadaş Basım.
- Tolbert, P.S. ve Zucker, L.G. (1983). Institutional Sources of Change in the Formal Structure of Organization. *Administrative Science Quarterly*, 28, 22-39.
- Tümer A.B. (2008). *Kurumsallaşma ve Türkiye’de TS-EN-ISO9000 Belgeli Özel Hastanelerde Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- UNIDO, (1997). *Industrial Estates Principles and Practices*, United Nations Industrial Development Organization.
- Uzunoğlu, S. ve Alkin K. (2003). *Dünyada ve Türkiye’de Özel Sanayi Bölgeleri*. İstanbul: İTO Yayını, No:2003-7.
- Yarar, O. (2008). *Kurumsallaşma ve Markalaşma İstanbul İlindeki Özel Hastaneler Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan S. (2007). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 2. Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Zorlu, K. (2012). Türkiye’de Ara Eleman İhtiyacına Yönelik Tespitler ve Karşılaşılan Sorunlar Üzerine Bir Araştırma, *TİSK Akademi Dergisi*, 1, 52-75.